

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.

چکیده

موقعیت جغرافیایی منطقه طالقان به دلیل قرارگرفتن در میان رشته کوه های البرز مرکزی و همچنین به دلیل نزدیکی به مناطق شمالی کشور و در ارتباط بودن با مردمان منطقه خزری که به مدت دو قرن از پذیرش اسلام سر باز زده بودند، عرصه گرایشات مذهب شیعه قرار گرفت و در طی سالهای متمادی پس از ورود اسلام به ایران، پناهگاهی امن را برای مخالفین حکومت مرکزی پدید آورد که این امر، اسباب سؤطن آنان و پیامدهایی را برای منطقه ایجاد کرد، اما این روند با ظهور دولت صفویه و دوام دولت های شیعه مذهب در ایران، تغییراتی را در منطقه، فراهم ساخت.

در واقع این پایان نامه تلاش دارد، وضعیت مذهبی طالقان را در دو دوره صفویه و قاجاریه مورد بررسی قرار دهد تا بدین وسیله بر نتایج تأثیرات به جا مانده از حکومت های مرکزی شیعه مذهب (صفویه و قاجاریه) بر منطقه طالقان، دست یابد، بر این اساس، پرسش های مطرح شده در این پژوهش به چگونگی وضعیت مذهبی طالقان در این دوره زمانی خاص اشاره دارد و در فرضیات در نظر گرفته شده برای آن نیز تلاش شده تا، بر تأثیرات و تأثیرات مثبت این دو حکومت شیعه (صفویه و قاجاریه) بر منطقه طالقان، مورد توجه و تأکید قرار گیرد.

در حقیقت با ظهور دولت صفویه که در پناه و داعیه مذهب شیعه اثنی عشری به پا خواسته بود، تغییرات شگرفی در عرصه مذهبی در سراسر ایران رخ داد که در سایه ایجاد این دولت نو ظهور و به سبب توجهات ایجاد شده توسط شاهان صفویه، تأثیرات در منطقه به جا گذاشته شد و اعتماد و اطمینان خاطر دو سویه ای را به وجود آورد که این امر در نهایت، به همراه قوام و ثبات مذهبی ایجاد شده، در رشد و گسترش اعتلای فرهنگی منطقه طالقان تأثیری شگرف نهاد.

با تدوام حکومت های شیعه مذهب در ایران و آغاز به کار حکومت قاجاریه، جهت و سمت و سوی توجهات دولت مرکزی بر منطقه، نگاهی نو یافت و طالقان، به دلیل اعتماد ایجاد شده و متقابل به نقطه ای امن برای تبعید شدگان حکومت وقت، بدل شد. در این بین نیز با آغاز فتنه گری بابیان و بهائیان در ایران، تحولاتی در برخی از روستاهای طالقان، به جهت نشر افکار این فرقه، صورت پذیرفت و اسباب آشفتگی مذهبی را در منطقه فراهم آورد.

در واقع این پژوهش با وقوف بر فقر و کمبود منابعی که اسباب مشکلات عمده ای را در این پژوهش ایجاد کرد. در ابتدای امر به جمع آوری اطلاعات بدست آمده بر اساس روش کتابخانه ای و میدانی پرداخته و در نهایت با رعایت تقدم و تأخر زمانی وقایع و تطبیق و تحلیل مطالب گردآوری شده در قالب شش فصل به ارائه آن پرداخته خواهد شد.

واژه های کلیدی: طالقان ، صفویه ، قاجاریه ، بابیت ، بهائیت

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.

فصل اول: مبانی پژوهش

۱-۱- طرح مسأله

قدمت تاریخی منطقه طالقان به اذعان آثار برجای مانده ای که توسط حفاری های باستانشناسانه و در سالهای اخیر بدست آمده، به هزاره های اول میلادی می‌رسد. دیاکونوف نویسنده «تاریخ ماد» به الواح آشوری اشاره دارد که بطور غیر مستقیم اشاره بر مناطقی دارد که امروزه به نام سرزمین طالقان معروف است.^۱ همچنین بر طبق اسناد و منابع مکتوب و رسمی از منطقه طالقان در زمان حکومت ساسانیان به همراه حاکمانی به نام شهرک^۲ نام برده شده است که بر اساس فرامین سلاطین ساسانی بر رسیدگی اوضاع و احوالات جاریه منطقه همت می گماشتند و بنا بر همین اصل، شهر و هسته مرکزی طالقان تا به امروز با نام شهرک خوانده می شود. در حال حاضر، این منطقه با هفتاد و هفت روستا و آبادی (توضیح آنکه ارقام ارائه شده از تعداد کل روستا های منطقه در طی سالی متمادی تا به امروز به دلیل وقوع پدیده های طبیعی همانند سیل و یا زلزله ویا افزایش یا کاهش جمعیت که در اثر فقر یا مهاجرت

---

^۱ . ا. م ، دیاکونوف (۱۳۷۸)، تاریخ ماد، ترجمه علی کشاورز، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی، ص ۳۵۴.
^۲ . آرتور، کریستین سن (۱۳۷۸)، ایران در زمان ساسانیان، ترجمه رشید یاسمی، تهران، امیرکبیر، ص ۶۵۰.

واقع می شود، روند ثابت و پا برجایی نداشته است)، از شرق تا غرب کوه‌های البرز جنوبی را در بر گرفته است، و رودخانه شاهرود، همچون شاه‌رگ حیاتی روستاهای طالقان از مرکز این سرزمین می‌گذرد.

با سقوط امپراطوری ساسانی و ظهور اسلام در ایران، منطقه طالقان نیز تحت تأثیر خودمختاری و استقلال داخلی همسایگان شمالیش گیل و دیلم و پا به پای آنان، به شکلی مستقل و مبارزه جویانه در تقابل با حکومت مرکزی بر آمدند و به مدت دو قرن از پذیرش دین اسلام سر باز زدند و در نهایت نیز این مبارزه طلبی، برای سالیان متمادی این منطقه را به پایگاهی امن برای ارائه تفکرات و آراء پناهندگان سیاسی و مخالفان حکومت وقت بدل ساخت و برای منطقه طالقان تا روی کار آمدن دولت صفویه، ارمغانی جز تنش و انزوا به دنبال نداشت.

در واقع منطقه طالقان به دلایل، در حصار قرار گرفتن میان رشته کوه‌های البرز که از ویژگیها و امتیازات خاص جغرافیایی این منطقه محسوب می‌شود، بدی شرایط آب و هوایی و طولانی بودن مدت سرما که از موارد بارز مناطق کوهستانی می‌باشد، به ندرت آماج دست درازی‌های حکومت مرکزی ایران قرار می‌گرفت و بر همین اساس به پناهگاهی امن برای اکثریت مخالفین حکومت‌های وقت بخصوص علویان و زیدیان مبدل شده بود و بی شک وجود مکانی این چنین امن، نقطه عطفی را برای رشد اندیشه‌های مذهبی، جدای از جریان سیاسی حاکم در منطقه طالقان به وجود می‌آورد.

با توجه به حسن همجواری و هم‌مرز بودن مناطق شمالی ایران با منطقه طالقان که بطور حتم مشترکات فرهنگی هر دو منطقه را نیز در بر داشته است، پر بیراه نخواهد بود که اندیشه

زیدیه را به عنوان اولین زمره های آغاز پذیرش اسلام در منطقه قلمداد کنیم. با قبول مذهب زیدیه از سوی ساکنان منطقه طالقان، دشمنی و عناد حکومت مرکزی (بخصوص خلفای عباسی) با این نواحی دوچندان شده و تلاش های زیادی در جهت تخریب مشروعیت و حقانیت این مناطق صورت پذیرفت^۱. با استقرار و نفوذ اسماعیلیان در منطقه، روند دامنه دار درگیری و تنش با حکومت مرکزی ابعاد وسیع تر و جهت دارتری را به خود گرفت و اسماعیلیه با استفاده از مناطق پر ارتفاع این ناحیه توانستند برای سالیان متمادی اسباب زحمت عوامل اعزامی دولتی بدان منطقه را فراهم آوردند.

با هجوم مغولان به ایران و فترتی که به لحاظ سیاسی به دنبال آن آغاز شد، زمینه و بستری مناسب را برای ظهور دولت مقتدر صفویه فراهم ساخت. با اعلان مذهب رسمی شیعه توسط دولت جدید و همسویی مذهبی ایجاد شده با منطقه طالقان، برای مدتی نه تنها از تنشهای معمول در این منطقه کاسته شد بلکه در ادامه توجهات و الطاف شاهان صفویه، شرایط رشد و بالندگی منطقه به لحاظ فرهنگی، سیاسی و اقتصادی فراهم آمد. با تداوم حکوت های شیعه مذهب و با روی کار آمدن دولت قاجار و بحران های سیاسی مذهبی که در آن دوره خاص به وجود آمد، اندکی تغییر، منطقه طالقان را نیز عرصه انشاقات مذهبی ایجاد شده از جمله بهائیت ساخت از سویی دیگر با استمرار و دوام مذهب شیعه در ایران و حس اعتمادی که توسط دولت صفویه در منطقه به یادگار مانده بود، منطقه طالقان را به حصاری امن برای مطرودان سیاسی دولت قاجار بدل کرد، سرنوشت نامیمون حاج ابراهیم خان کلانتر که در اواخر

---

^۱ . احمد بن یحیی بلاذری (۱۳۶۴)، *فتوح البلدان*، ترجمه دکتر آذرتاش آذر نوش به تصحیح علامه محمد فروزان، تهران، انتشارات سروش، ص ۱۵۶.

عمر خویش مغضوب درگاه قاجار گشته و در قریه کولج طالقان تبعید و به قتل رسید و یا شاهزاده قاجار، فرهاد میرزا که بدلیل سوء ظن ناصرالدین شاه، به طالقان تبعید شده بود، این ادعا را ثابت می کند.

با آغاز فتنه بابی گری در ایران و پس از ترور ناصرالدین شاه قاجار، منادیان این اندیشه، با نگرشی جدید در سازمان دهی دوباره عقایدشان از محمد علی باب به شیخ بهاء، منطقه طالقان را نیز به یکی از مراکز رشد و توسعه اندیشه هایشان بدل ساختند .

در واقع با وجود آنکه دغدغه و تکیه اصلی این پژوهش، بررسی وضعیت مذهبی مردم منطقه از آغاز شکل گیری حکومت صفویه تا پایان دوره قاجار می باشد، اما در این میان نیز نباید از تأکید و توجه به تشنت آرا و عقاید و تنش های ناشی از برهم ریختگی های مذهبی ایجاد شده که تا پیش از ظهور دولت صفویه، در منطقه ایجاد شده بود، غافل ماند چرا که، بررسی و شناسایی عوامل موجود، به شناخت دقیق و موشکافانه تر از تحولات مذهبی ایران و ایجاد روابطی نو و تأثیر گذار بر منطقه طالقان، می انجامد.

بی شک پژوهش های انجام شده در رابطه با تاریخ های محلی، موانع و کاستی ها بی را در رابطه با موضوعاتشان در بر دارند، چرا که سکوت و معدود بودن منابع تاریخ های محلی و ابهامات ایجاد شده، در روند کیفی اکثریت پژوهش هایی از این دست، دشواری ها و مشکلاتی را به وجود می آورد و این امر خود سمت و سوی پرداختن به تاریخ های محلی در ایران را با بی مهری هایی مواجه می سازد.

از این سو، پرداختن به سیر تحولات مذهبی طالقان پس از تشکیل دولت صفویه و تأثیرات متعاقب آن در منطقه، به دنبال استمرار حکومت های مرکزی شیعه مذهب در ایران، به دلیل نا کار آمدی و عدم تلاشهای مؤثر تا کنون، نا گفته های فراوانی را در حوزه فرهنگ و دامنه های وسیع آن به دنبال دارد و عرصه و مجال را برای بررسی پژوهش هایی از این دست در تاریخ پژوهشی منطقه طالقان می طلبد.

بر این اساس پژوهش حاضر نیز تلاش دارد تا به چگونگی تأثیرات و تأثرات ایجاد شده در منطقه طالقان پس از تغییر در نظام دینی کشور، توسط دولت صفویه، به پردازد و در ادامه نیز، روند این تأثیرات را در رابطه با حکومت قاجاریه در منطقه طالقان، را مورد بررسی قرار دهد.

۱-۲- پرسش های مسأله

در این میانه پرسشهایی که این پژوهش در صدد پاسخگویی به آن می باشد چنین است:

۱- شکل گیری دولت صفویه چه تأثیری در سیر تحولات مذهبی طالقان به وجود آورده است؟

۲- شکل گیری دولت قاجار چه تأثیری در سیر تحولات مذهبی طالقان به وجود آورده است؟

۱-۳- فرضیه های پژوهش

- شکل گیری دولت صفویه و تغییر در مذهب جاری ایران، سبب غلبه مطلق تشیع اثنی عشری در منطقه طالقان شد، و در نتیجه این ثبات مردمان این منطقه به آرامش و امنیتی نسبی دست یافتند.

- با شکل گیری دولت قاجار و تثبیت آن در ایران، روند آرامش و ثباتی که نشأت گرفته از حضور مقتدرانه یک دولت رسمی شیعه مذهب، در منطقه بود، تداوم یافت، با این وجود بحران های مذهبی برخاسته از نوع سیاست های این حکومت، منطقه طالقان را نیز، عرصه، اندیشه های فرقه بهائیت قرار داد.

۴-۱ - اهداف پژوهش و ضرورت آن

مهمترین هدف این پژوهش، بررسی نتایج پذیرش مذهب شیعه توسط مردمان طالقان و دست یابی بر تأثیرات و سمت و سوی تغییرات به جا مانده از پذیرش این فرهنگ(مذهب) در رابطه با دوران حکمرانی دو حکومت صفویه و قاجاریه، می باشد.

۵-۱ - روش پژوهش

در این پژوهش گردآوری اطلاعات به روش کتابخانه ای و تجزیه و تحلیل اطلاعات بر اساس مطالب گرد آوری شده، انجام می پذیرد، در این روش تلاش می شود تا اطلاعات جمع آوری شده بر اساس تقدم و تأخر تاریخی وقایع، مورد نقد و بررسی قرار گرفته و پس از تطبیق و تحلیل مطالب فوق، نتایج آن ارائه خواهد شد. هر چند که این پژوهش بر اساس روش کتابخانه ای جمع آوری شده است اما در این میان تلاش می شود تا در صورت همکاری باقی مانده تنی چند از بهائیان موجود و ساکن در طالقان، از گفتگو و مصاحبه آنان نیز در قالب تحقیقات میدانی این پژوهش، بهرمنند شویم.

۱-۶- پیشینه پژوهش

شاید به جرأت بتوان گفت که تاکنون پژوهشی خاص در مورد سیر تحولات مذهبی طالقان بلاخص از دوره صفویه تا به قاجار انجام نپذیرفته است. ناگفته پیداست که در این پژوهش و گردآوری مطالب مربوط بر آن، با فقر و کمبود منابع و پژوهش های خاص در ارتباط با منطقه، مواجه بوده ایم. چرا اکثریت منابع موجود تاریخ طالقان را تحت لوای تاریخ های محلی دیگر سرزمین های گیل، دیلم و قزوین بیان کرده اند و یا اینکه قریب به اتفاق نود درصد مطالعات و پژوهشهای اندکی هم که در مورد طالقان انجام پذیرفته، صرفاً بر اساس شأن یا بر علائق شخصی، یا پابرجایی فرهنگ بومی و حب به زادگاه نویسندگان این منطقه بوده و یا شرحی در به تصویر در آوردن آثار بجا مانده از دوران قبل و بعد از اسلام منطقه می باشد و بطور خاص و صرف بیانی از تاریخ محلی این سرزمین و ارتباطات و تحولات مذهبی و فرهنگی، طالقان ندارند.

از دیگر نکات بارز و قابل توجه در مطالعات بومی منطقه طالقان، عدم پختگی و صحت در مطالب ارائه شده برخی از نویسندگان محلی و بومی منطقه می باشد. در واقع وجه مشترک تمامی پژوهش ها و مطالعات نخستین این دست نویسندگان، نجات فرهنگ بومی، ارائه لیستی بلند بالا از کلمات محاوره ای و مصطلح جاری در منطقه، آثار تاریخی، اشعار به جا مانده در گویشهای منطقه می باشد که علی رغم و صرف نظر از، حسن و پابرجایی فرهنگ بومی هرمنطقه، اکثریت آنان را از حیثه بررسی ها و پژوهش های علمی و تاریخی بی بهره می سازد و حتی می توان در برخی از این دست پژوهشهای غیر تاریخی، همانند کتاب «خچیره افاده ای

از طالقان» نوشته رضا یادگاری، رد پای احساسات، تعلقات و تعصبات مذهبی، سخت سنگینی می نماید و با وجود آنکه اکثریت قریب به اتفاق مطالعات و پژوهش های غیر علمی، این دست مؤلفان، منحصر و محدود بر چاپ . نشر تنها یک کتاب می باشد اما خطر روند رو به رشد، این نوع نگارش و قلم، تاریخ محلی منطقه طالقان را تهدید می نماید.

با توجه به تمامی معایب و محاسن قابل عرض و در راستای پیشبرد و ارتقاء سطح علمی این پژوهش با وجود نا پختگی و کمبود قابل لمس پژوهش های مطالعاتی که تا کنون انجام پذیرفته، بنا بر ضرورت، سعی خواهد شد، تا از نگاهی کوتاه و نقدگرایانه، بر برخی از مطالعات علمی و قابل اعتنا تر، در حوزه طالقان شناسی، استفاده شود.

۱-۶-۱- فشندک

کتاب حاضر از کهن ترین کتابهای مربوط به منطقه طالقان می باشد که در سال ۱۳۴۱ به طبع رسیده است. همانطور که از نام کتاب بر می آید نویسنده تمامی هم پژوهش خویش را محدود و مصروف به سرزمین آبا و اجدادی و وصف خاطرات خویش در قریه فشندک نموده است.

در واقع این کتاب شامل دو بخش اصلی می باشد بخش ابتدایی کتاب که شامل ۱۱۵ صفحه است و مؤلف به بیان خاطرات شخصی خود به همراه آمیختگی ای از فرهنگ بومی، کشاورزی و مذهب منطقه در آن برهه زمانی خاص پرداخته است.

بخش دوم کتاب نقل عینی از کتاب تاریخ و جغرافیای طالقان به تألیف صنیع الدوله می

باشد و این مجموعه تا صفحه ۱۶۲ ادامه می یابد

بخش انتهایی کتاب نیز با بازیهای محلی که اغلب در فصول زمستانی منطقه و در محافل مردانه مورد استفاده قرار می گیرد، پایان می پذیرد.

نشر کتاب تا به جایی که مربوط به خود نویسنده می باشد روان و تاحد زیادی به زبان محاوره ای نزدیک می باشد. اما جدای از قدمت کتاب و روانی مذکور، مؤلف در طول متن از هر نوع تلاشی برای مستدل نمودن پاره ای از وقایع تاریخی منطقه شانه خالی نموده است. حتی در بخش مذهبی کتاب جایی که به شکاف مذهبی منطقه اشاره می نماید، در ذکر پیشینه این انشقاق مذهبی سکوت کرده و مطلب قابل لمسی را عنوان نمی دارد و تنها اشاره کوتاه اش به پذیرش بهائیت از طرف معدودی از مردم قریه فشندک می باشد.

۱-۶-۲- تاریخ و جغرافیای طالقان

مؤلف سید محمد تقی میر ابوالقاسمی که در سال ۱۳۴۸ با مجموع ۱۷۱ صفحه و چهار بخش به طبع رسیده است کتاب ذیل را نیز می توان به جرأت از پژوهشهایی قابل اعتنا در امر طالقان پژوهی دانست.

در بخش آغازین کتاب به تاریخ منطقه طالقان توجه شده است و در بخش دوم تأکید کتاب بر ویژگیهای جغرافیایی محیط می باشد. در بخشهای سوم و چهارم کتاب مشاهیر و اوضاع و سازمانهای اداری و اجتماعی طالقان را به تصویر می کشد و در پایان نیز واژگان محلی، مصطلح و جاری در گویش منطقه را بر شمرده می شود و در نهایت امر نیز کتاب با نما و شمه ای از نقشه طالقان پایان می پذیرد.

کتاب تاریخ و جغرافیای طالقان نیز دارای نثری روان و قابل تقدیر است و در جا جای متن تلاش شده که مطالب برگرفته از سایر کتب با ارجاعات مشخص ارائه گردد، برغم این همه سعی و اهتمام، پاره ای از ارجاعات این کتاب خالی از اشتباه و نادرستی نیست، بخصوص که در پایان کتاب نیز از فهرست منابع و مآخذی که در کتاب استفاده شده، اثری دیده نمی شود، از این رو نهایت احتیاط در استناد به متون و ارجاعات این کتاب باید صورت گیرد.

علی رغم نواقصی که در پاره ای از استنادات کتاب می باشد، کتاب تاریخ و جغرافیای طالقان از لحاظ جامعیت مطالب ارائه شده در آن قابل توجه است. در این کتاب تا حد ممکن شیوه های جدید پژوهشی بکار رفته است و شاید از این روست که کمتر مورد نقد و بررسی بوده و پایه مستندات بسیاری از پژوهشهای فعلی و پژوهشگران جوان طالقانی، قرار گرفته است.

۱-۶-۳- آشنایی با مشاهیر طالقان

این کتاب که در سال ۱۳۷۵ به طبع رسیده است، تألیف اسماعیل یعقوبی از مردمان قریه گیلنک طالقان است. مؤلف، اساس این کتاب بر پایه آشنایی مردمان این خطه از مرز و بوم با معارف بزرگ و شهیر طالقان و به ترویج خودباوری و خودشناسی قرار داده است.

نگارنده بعد از مقدمه ای کوتاه در مورد چگونگی تدوین و جمع آوری و توضیحاتی مبنی بر اهداف کتاب، با اشاره ای مختصر بر جغرافیای منطقه کتاب خویش را آغاز می نماید و به شرح بسیار مختصر از زندگانی علما و بزرگان منطقه طالقان پس از آغاز ورود اسلام به ایران تا عصر حاضر، بر می پردازد.

از نکات قابل توجه و ملموس کتاب، که مورد اذعان مؤلف آن نیز می باشد، تمرکز و وجود اکثریت علمای طالقان در دوره صفویه، و مجال رشد و بالندگی آنان است و البته این امر را باید مرهون همسویی مذهبی مردمان منطقه، با دولت صفویه دانست.

عدم استفاده از منابع دسته اول و ارجاع نامناسب و دقیق بر نقل قولهای ارائه شده از نکات بارز و قابل توجه در این کتاب می باشد که نویسنده کتاب مشاهیر طالقان بدان کمتر توجه و الطفات داشته است. مؤلف در ذکر معرفی اغلب علما و چهره های برجسته تاریخ منطقه به توضیحاتی کمتر از چند سطر، که آن نیز محدود بر دوران حیات و سوابق کاری آنان در طول زندگی است، بسنده می نماید، که در بین این اسامی، صاحب بن عباد، درویش عبدالمجید اول و دوم به چشم می خورد.

در بخش انتهایی کتاب اشارات کوتاه و گزارش گونه ای بر نام و نشانی معدودی از مستنسخین طالقان در طول تاریخ ارائه می شود که تنها محدود بر نام و نشانشان می گردد.

۱-۶-۴- کتاب طالقان سرزمین من

نویسنده کتاب طالقان سرزمین من محمد علی منوچهری از اهالی روستای کرود از قرای طالقان می باشد، ایشان این کتاب را در سال ۱۳۸۱ با ۲۷۳ صفحه به طبع رسانیده است.

فصول و عناوین کتاب به ترتیب بر نوع آب و هوا، کشاورزی و زبان و اندکی از فرهنگ عامیانه و تاریخ منطقه به خصوص، دوره قاجار اشاره دارد. در بخش فرهنگ عامه، به اعتراف خود نویسنده کتاب، موارد ذکر شده همگی برگرفته از احوالات حاکم

بر روستای کررود که خود ایشان ساکن در آن بوده اند می باشد و تمامیتی بر کل منطقه ندارد

منوچهری نویسنده کتاب، در بخش مربوط به تاریخ منطقه طالقان به خصوص در دوره حکومت قاجار بر حس اعتماد ایجاد شده توسط دولت مرکزی بر منطقه طالقان صحنه گذارده و طالقان را مکانی امن برای تبعیدیان سیاسی دولت قاجاری بر می شمرد. نویسنده در ادامه مطالب خویش به تعدادی از رجال قدرتمند قاجاری که در منطقه طالقان بنا بر اسباب و دلایلی سکونت داشته اند، اشاره دارد..

نثر کتاب روان و مستندات وارجاعات آن بجای روایی و تاریخی بیشتر عینی می باشد. با مطالعه کتاب فوق در می یابیم که حداکثر مدت تاریخی ای که ایشان در مورد فرهنگ جاری منطقه به اواخر دوره قاجار و اوایل پهلوی باز می گردد.

۱-۶-۵- آثار تاریخی طالقان

این کتاب از مجموعه کتابهایی ست که در جهت پیشبرد اهداف بلند مدت سازمان میراث فرهنگی در بررسی و شناسایی مناطق باستانی استان تهران توسط ناصر پازوکی طرودی در ۴۲۲ صفحه انجام پذیرفته است. همچنین از این نویسنده کتابهای دیگری به نامهای دماوند، فیروزکوه و ساوجبلاغ در جهت و راستای اهدافی که در مطالب بالا ارائه شد در دست می باشد. همان طور که از عنوان کتاب پیداست این مجموعه تکیه و تأکید کارش را بر شناسایی مناطق باستانی، اسلامی منطقه نهاده است کتاب حاضر دارای دو بخش اصلی که در بخش اول: تاریخچه و پیشینه ای از خود منطقه طالقان نگاشته شده که به اقرار صریح نویسنده در

مقدمه این قسمت، از نگارش تمام و کمال توسط جناب آقای فریبرز صادقیان کارشناس ارشد تاریخ که خود نیز متعلق به منطقه طالقان می باشد نگاشته شده است و بخش دوم: که آثار تاریخی بجا مانده از روزگاران گذشته از باستان تا به امروز را بتصویر کشیده است.

بخش اول کتاب که به قلم نویسنده نگاشته نشده جدای از رعایت تمام و کمال اسلوب نگارشی، و کاملاً علمی و دقیق، جز مبحث علل نامگذاری منطقه، مابقی متن خالی از هرگونه قضاوت و پالایش اطلاعات حاصله می باشد و هیچ گونه ریشه یابی در تحلیل داده ها صورت نپذیرفته است و مطالعات همانطور که در منابع گردآوری شده اند نوشته شده و هیچ نظر و اعتقادی در آن مشاهده نمی شود و متنی کاملاً توصیفی است.

بخش دوم کتاب که بقلم نویسنده نگاشته شده که البته بخش اعظم کتاب نیز به آن اختصاص دارد تنها بر جنبه توصیفی کار و شناسایی بنا تأکید شده و به شرح مکانیکی و مختصر از آثار تاریخی به همراه موقعیت جغرافیایی و توپوگرافی هر اثر در منطقه اشاره شده است و از هر گونه اظهار نظر در مورد نوع و ساخت بنا پرهیز می شود.

این مجموعه جدای از نگارش توصیف گونه، که به نظر می رسد مختص این گونه مطالعات سازمانی و کلیشه ای می باشد، به دلیل صحت اطلاعات آماری ارائه شده در شناسایی و بررسی موقعیتها، مقابر، خانقاه ها و امامزادگان منطقه در این پژوهش، مورد استناد قرار گرفته است.

۱-۶-۶- طالقان در باستان

بهرروز محمد بیگی نویسنده کتاب فوق از اهالی قریه هرنج طالقان می باشد. وی این کتاب را در سال ۱۳۸۴ با ۲۰۸ صفحه، تنها به فاصله ای اندک از کتاب آثار تاریخی طالقان به قلم ناصر پازوکی طرودی، به رشته تحریر در آمده است..

کتاب *طالقان در باستان* محمد بیگی را باید در امتداد و سمت و سوی کتاب ناصر پازوکی نویسنده کتاب *آثار تاریخی طالقان* دانست. متن کتاب همان حال و هوای کتاب پازوکی را دارد و تنها تفاوت آن در ذکر و شرح برخی از آثار به جا مانده در مناطقی از طالقان می باشد که در کتاب پازوکی یادی از آن نشده است.

در ابتدای کتاب محمد بیگی مروری بر تقسیمات منطقه ای طالقان شده است و سپس شرح کوتاهی از گذشته های دور منطقه طالقان ارائه می شود. در ادامه نیز تلاش می کند تا در ابتدای شرح و تفصیل هر روستا، گزارشی مختصر اعم از، تعداد خانوار های دائم و موقت آن مکان، مختصات جغرافیایی هر منطقه و ذکر موقعیتش نسبت به دریا را بسنجد و سپس به شرح اماکن واقع در روستای مربوطه به پردازد.

از جمله انتقاداتی که بر کتاب محمد بیگی وارد است، عدم تطابق عنوان و مقدمه کتاب با درون مایه متنی است که ارائه می دهد، و متمم هم وی در کتابش معطوف به ابنیه و آثار به جا مانده از دوره پس از ورود اسلام به ایران می باشد و بر آثار مربوط بر دوره های قبل از آن اشاره ای ندارد.

وی در شرح روستای شهرآسر معتقد است که با وجود قراین و شواهد محلی قلعه گم شده فالیس در طالقان در این روستا واقع شده و استدلالاتی را در این باب و با توجه به شواهد و آثار بجا مانده در آن مکان بیان می کند.

بطور قطع کاوش ها و معرفی نقاط باستانی منطقه که توسط وی در این کتاب گردآوری شده است در شناسایی هر چه بیشتر اماکن متبرکه، بقاع و دست آورد های عمرانی منطقه طالقان پس از ظهور دولت های شیعه مذهب در ایران، در این پژوهش مورد استناد و استشهاد قرار می گیرد.

۱-۶-۷- آشنایی با فرهنگ و تاریخ طالقان

این کتاب به اهتمام محمد حسن میر ابوالقاسمی در سال ۱۳۸۴ با ۲۰۵۲ صفحه و شش بخش به چاپ رسیده است. و در واقع مجموعه ای از سخنرانی ها و همایش هایی است که از سالهای ۱۳۷۳ تا به سال ۱۳۸۴ در طالقان در جهت بزرگداشت مفاخر و معازم آن دیار انجام پذیرفته است.

در هریک از این همایشهای برگزار شده در طالقان در ابتدا و در آغاز بر چاپ مقالات و نشریه هایی که در سالهای اخیر در راستای منطقه به طبع رسیده است مباحثه و تبادل نظر انجام می پذیرد و در ادامه نیز گریزی کوتاه بر پیشینه، یافته ها و نظرهای تازه درارتباط با موضوعات همایشها ایراد خواهد شد و سپس جلسه را با تجلیل و قدر دانیهایی از مشاهیر آن دیار به پایان می رسانند.

نثر کتاب حاضر کاملاً گزارش گونه می باشد اما آنچه از میانه این نثر گزارشی رخ می نماید و آن را مفید به فایده می کند بررسی سیر تحولات تاریخی به همراه آموزه هایی از رجال شناسی منطقه می باشد، چرا که در ذکر هر همایش و تقدیر از معازم هر رشته مروری بر پیشینه و سابقه آن در منطقه به همراه اسامی و بلندآوازان آن نیز می گردد..

۱-۶-۸- نگاهی به جغرافیای طالقان

مهناز حدادی، از دیگر نویسندگان منطقه طالقان دارای مدرک کارشناسی جغرافیا، از اهالی قریه زیدشت است.

دلیل و بهانه اصلی به نگارش در آمدن چنین کتابی را توسط وی باید، همان عشق و علاقه به زاد بوم منطقه دانست که گریبانگیر اکثریت قریب به اتفاق ساکنین این روستاست. کتاب ایشان کتاب کوچکیست با ۱۸۳ صفحه که تنها یک نگاه بر فهرست عناوین کا ارائه شده در این کتاب بر خواننده مسجل می سازد که تکیه و تمرکز کار ایشان بر موقعیت جغرافیایی و حوضه آبخیزداری منطقه می باشد، چرا که از شش بخش کتاب فوق تنها یک بخش آن هم کوتاه و موجز، به تاریخ منطقه پرداخته و در ادامه و مابقی فصول، به ترتیب بر جغرافیا، جغرافیای انسانی، راههای ارتباطی، آب و سرانجام گردشگری در منطقه پرداخته شده است.

از ایرادات مشخصه این کتاب که به خصوص بر مباحث تاریخی منطقه طالقان وارد است عدم استفاده از استنادات موثق در ارئه شواهد و مشاهدات تاریخی برخی از روایت ها می باشد و این اصل کم و بیش در مابقی فصول و بخشهای کتاب هم که مربوط به حوزه علم جغرافیا نیز